

СТРАХОВІ ПРОДУКТИ ДЛЯ АГРОБІЗНЕСУ

Н. В. ТКАЧЕНКО¹, доктор економічних наук

В. А. КОСТЮК², кандидат економічних наук

К. Ф. УЛЯНИЧ³, кандидат економічних наук

В. Г. КОСТОГРИЗ⁴, кандидат економічних наук

¹ Київський національний університет імені Тараса Шевченка

² Національний університет біоресурсів і природокористування
України

³ Уманський національний університет

⁴ Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Досліджено стан аграрного сектору економіки за 2020–2025 роки. Представлена динаміка розвитку агрострахування за досліджувальний період. Встановлено основні ризики аграрного виробництва (посухи, зливи, заморозки, повені, воєнні ризики). Досліджено, що страховий ринок у секторі аграрної роботи помірно, але стабільно зростає: страхова сума та премії зростали, застраховані площі залишалися на достатньому рівні, тоді як кількість компаній поступово зменшувалася, продовжилась тенденція виходу з ринку дрібних страхових компаній, зосередження страхових ризиків у кількох провідних гравців. Це призвело до підвищення надійності і фінансової дисципліни серед компаній, які залишилися, а також до збільшення їхнього капіталу та інвестицій в агрострахування. Встановлено, що сучасними гнучкими рішеннями для аграріїв з боку страхових компаній є мультиризикові продукти, індексне страхування та спеціалізовані продукти для агровиробників, що працюють в умовах змінного клімату, які можуть покривати не лише традиційні ризики, а й непрогнозовані події. А розширення державної підтримки, цифровізація страхових процесів і інтеграція агрострахування у фінансові інструменти створюють передумови для підвищення фінансової стабільності аграріїв.

Ключові слова: страхування, страхові компанії, ризик, агровиробник, агрострахування, страховий ринок, розвиток.

Постановка проблеми. Ефективне управління ризиками є ключовою умовою стабільного розвитку агробізнесу, особливо в умовах зростаючої кліматичної невизначеності, нестабільності ринкових цін, геополітичних викликів та технологічних трансформацій. Український аграрний сектор економіки характеризується високою залежністю від погодних умов і природних катаклізмів, що призводить до значних коливань обсягів виробництва та доходів аграрних товаровиробників. За цих умов страхування агроризиків має стати одним із ключових інструментів забезпечення фінансової стійкості аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження останніх років підтверджують, що український ринок агрострахування переживає еволюцію: від поодиноких комерційних продуктів – до ширшої номенклатури (мультиризикові програми, індексне/параметричне страхування, співстрахування з державними інституціями). Цю трансформацію підштовхує поєднання кліматичних ризиків, воєнної невизначеності та цифровізації агросектора. Основні аналітичні огляди й прогнози (KSE, FAO) підкреслюють роль індексних схем та цифрових даних у масштабуванні покриття [1, 2]. Проблематика розвитку страхування в аграрному секторі економіки України відображена у працях багатьох вітчизняних учених, серед яких О. Гудзь, Н. Адамчук, М. Мних, Л. Гутко, Г. Мишкіна, В. Базилевич, Ю. Томашевський, С. Навроцький, В. Якубович, О. Віленчук, В. Дранус, Є. Бурдейна та інші [3–5]. Водночас проведений аналіз наукових публікацій засвідчує, що, незважаючи на наявність вагомого теоретичного доробку, у науковій літературі все ще недостатньо комплексно висвітлено низку ключових аспектів розвитку аграрного страхування.

Зокрема, малодослідженими залишаються питання інтеграції цифрових інструментів у процеси тарифоутворення та врегулювання збитків, оцінювання впливу воєнних ризиків на структуру попиту на страхові продукти, а також формування оптимальної моделі партнерства між державою, страховими компаніями та агровиробниками в умовах післявоєнної відбудови. Актуальним є і вивчення шляхів гармонізації української системи агрострахування із європейськими стандартами з метою забезпечення її стійкості та конкурентоспроможності.

Методика досліджень. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечують системний та всебічний аналіз функціонування ринку агрострахування та оцінку ефективності страхових продуктів для агробізнесу. Зокрема, статистичні методи (аналіз динаміки, структурний аналіз, варіаційний аналіз) застосовано для оцінки тенденцій розвитку ринку агрострахування у 2020–2025 рр., зокрема щодо кількості договорів, застрахованих площ, страхових премій та виплат. Системний підхід дозволив розглянути ринок агрострахування як цілісну систему із взаємопов'язаними елементами (страховики, агровиробники, банки, держава), що взаємодіють у процесі формування сучасних моделей ризик-менеджменту в агробізнесі. Інституційний підхід застосовано для аналізу впливу державної політики, регуляторних вимог НБУ та програм підтримки агрострахування на розвиток ринку страхових продуктів.

Метою статті було дослідження особливостей сучасних страхових продуктів для агробізнесу України.

Результати досліджень. Агрострахування у більшості розвинених країн світу є ключовим елементом системи управління ризиками та необхідною умовою стабільного функціонування аграрного сектору економіки. В Україні ж протягом тривалого часу спроби сформувати ефективну модель агрострахування залишалися малорезультативними – як через низький попит з боку аграріїв, так і через недостатню підтримку держави. Після зупинення

державних програм співфінансування у 2013 р. цей напрям фактично не мав системного розвитку.

Ситуація почала змінюватися після 2020 р., коли в контексті реформування страхового ринку та адаптації аграрного сектору до кліматичних, економічних і воєнних ризиків держава знову порушила питання необхідності формування дієвої системи управління аграрними ризиками. Зокрема, активізацію ініціатив демонструють Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство економіки та Національний банк України, який нині відповідає за регулювання та розвиток страхового ринку [6].

Аграрний сектор України у 2020–2025 рр. продовжує трансформуватися в напрямку інтенсивного індустріального виробництва, впровадження точного землеробства, цифрових технологій моніторингу та оптимізації виробничих процесів. Після значного підйому у 2021 р. та падіння, спричиненого воєнними діями у 2022 р., галузь демонструє поступове відновлення, залишаючись критично важливим сегментом економіки. Частка аграрного сектору у формуванні валової доданої вартості та ВВП у 2023–2024 рр. продовжує коливатися в межах 9–11 %, а аграрна продукція стабільно залишається одним із ключових експортних товарів України [7].

Водночас залишаються нерозв'язаними структурні диспропорції у розвитку аграрного сектору, зокрема суттєве домінування рослинництва над тваринництвом та низький рівень диверсифікації виробництва. Протягом 1991–2024 рр. аграрний сектор пережив значні трансформаційні процеси, пов'язані з реформуванням земельних відносин, розвитком ринкових механізмів, інвестиціями в інновації та технологічне обладнання. На стабільність виробництва суттєво впливають також кліматичні зміни: циклічність погодних ризиків, тривалі періоди посухи, зниження кількості опадів та збільшення частоти екстремальних погодних явищ.

У сучасних умовах агрострахування має покривати ключові об'єкти аграрного виробництва: урожай аграрних культур, багаторічні насадження, тваринницькі комплекси, аграрну техніку, а також інфраструктурні об'єкти підприємств. Вартість страхових тарифів формується залежно від попередньої історії страхування, технологій вирощування, використання сучасних систем моніторингу ризиків, географічних умов та рівня фінансової стабільності підприємства.

Незважаючи на те, що ризики аграрного виробництва є високими та часто катастрофічними (посухи, зливи, заморозки, повені, воєнні ризики), більшість аграріїв і надалі укладають страхові договори не з метою захисту, а переважно на вимогу банків та інституцій, які надають кредитування чи державну підтримку. Це підтверджують тенденції агрострахування у 2019–2024 рр., які свідчать про повільне, але стабільне зростання обсягів застрахованих площ та кількості укладених договорів, зокрема після 2022 року – через підвищений рівень невизначеності, таблиця 1. Аналіз динаміки агрострахування (таблиця 1) за період 2020–2024 рр. показує помірне, але стабільне зростання ринку: страхова сума та премії зростали, застраховані площі залишалися на достатньому рівні, тоді як кількість компаній поступово зменшувалася [8]. Протягом досліджуваного періоду ринок зазнав нових викликів і можливостей.

Табл. 1. Динаміка агрострахування в Україні

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Кількість компаній, од	210	155	128	101	65
Кількість договорів страхування, од	120576,8	131561,9	88003,0	94821,5	89962,1
Застрахована площа с.-г. культур, тис. га	689	700	657	662	670
Страхова сума, млн грн	3969	6240	5913	5900	5903
Сума сплачених страхових премій, млн грн	45175,9	49708,0	39661,8	47014,7	53078,9
Рівень виплат, %	35,0	38,4	33,3	36,4	39,0

У 2024 році продовжилась тенденція виходу з ринку дрібних страхових компаній, зосередження страхових ризиків у кількох провідних гравців. Це призвело до підвищення надійності і фінансової дисципліни серед компаній, які залишилися, а також до збільшення їхнього капіталу та інвестицій в агрострахування [9], таблиця 2.

Табл. 2. Рейтинг страхових компаній із добровільного страхування аграрної продукції за 9 місяців 2025 р.

Страхова компанія	Премії, тис грн	Виплати, тис грн
ІНГО	122375	129137
ARX	8620	7763
PZU Україна	6272	9521
UNIVERSALNA	2364	250
ОРАНТА	1831	421
КРАЇНА	955	0
UPSK	315	90
ТАС СГ	152	10
ПЕРША	9	0
ГАРДІАН	1	6
Всього	142894	147198

Лідером серед страхових компаній, що надають послуги зі страхування агропродукції є СК ІНГО. За 9 місяців 2025 р. вона уклала договорів страхування на суму 122375 тис. грн і здійснила виплат на суму 129137 тис. грн. У 2024–2025 роках частина страхових компаній почала пропонувати мультиризикові продукти, індексне страхування та спеціалізовані продукти для агровиробників, що працюють в умовах змінного клімату. Це зумовлено зростаючою потребою аграріїв у гнучких рішеннях, які можуть покривати не лише традиційні ризики, а й непрогнозовані події.

Починаючи з 2016 р. індексне страхування доступне для українських сільгоспвиробників у рамках програми «МетеоЗахист», аналогів якій немає на

вітчизняному ринку. Програма реалізується виробником засобів захисту рослин Syngenta, страховою компанією «ПЗУ Україна» за участю Міжнародної фінансової корпорації (IFC). За підсумками 2023 р. андерайтингового року в програмі індексного страхування взяло участь 517 агровиробників з площею покриття 586 тис. га. У результаті настання страхових випадків загальний обсяг страхового відшкодування становив 44 млн грн (85 тис. грн на 1 господарство) [9].

Окрім страхових продуктів з агрострахування, що розробляються та надаються безпосередньо страховиками, на сьогодні в Україні відповідно до нової редакції Закону України (07.2025) «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» № 4391-VI р. [8] розроблено вісім стандартних страхових продуктів зі страхування агрокультур (табл. 3).

Табл. 3. Стандартні страхові продукти зі страхування агрокультур з державною підтримкою

Культура	Період дії договору страхування		
	Весь цикл виробництва (страховий продукт 1)	На період перезимівлі (страховий продукт 2)	Весна-літо (страховий продукт 3)
Озимі зернові	+	+	+
Ярі зернові	+	-	-
Кукурудза	+		
Цукровий буряк	+		
Соняшник	+		
Соя	+		

За нормами цього закону страхові компанії отримують від держави компенсацію у розмірі до 60 % від здійсненої страхової виплати.

Як це працює:

- виробник агропродукції укладає договір зі страховиком;
- при настанні страхового випадку компанія виплачує аграрію гроші;
- далі страховик звертається до Мінагрополітики України та повертає собі до 60 % виплачених коштів.

В ідеалі має скластися ситуація «win-win». Страхові компанії з державною підтримкою створюють агробізнесу вигідніші страхові пропозиції. Виробники аграрної продукції страхують ризики – працюють активніше та впевненіше, а держава отримує податки.

За Законом № 4391 аграрії страхують свої майнові інтереси, що пов'язані із володінням та розпорядженням аграрною продукцією: посіви та врожай аграрних культур; багаторічні насадження та їхній врожай; сільгосп тварини; дохід від реалізації власної аграрної продукції. Агротехніка не охоплюється цим видом страхування. Крім того, важливу роль в системі державної підтримки в сфері агрострахування відведено Національному банку України.

Законом визначено, що Національний банк України має право встановлювати вимоги до страховиків, які мають намір здійснювати або здійснюють страхування аграрної продукції з державною підтримкою. Також Законом дозволено Національному банку України встановлювати додаткові вимоги до провадження діяльності страховиками, які здійснюють страхування аграрної продукції з державною підтримкою, зокрема в частині вимог до забезпечення платоспроможності таких страховиків, вимог та порядку перестрахування ризиків за такими договорами, вимог до власного утримання, та особливості формування страхових резервів, обліку договорів страхування. Таким правом НБУ вже скористався та встановив вказані вимоги у Положенні щодо провадження діяльності зі страхування аграрної продукції з державною підтримкою, затвердженому постановою Правління НБУ від 20.10.2021 № 108.

Розподіл коштів, передбачених у державному бюджеті на відповідний рік для відшкодування частини страхових платежів (страхових премій) за договорами страхування, між аграрними товаровиробниками здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну аграрну політику, пропорційно до розміру страхових платежів (страхових премій), сплачених ними страховикам відповідно до умов договору (договорів) страхування стосовно настання певного аграрного страхового ризику (страхових ризиків) у відповідному бюджетному році.

Тож, НБУ, Міністерство аграрної політики та інші державні інституції активізували співпрацю зі страховиками, зокрема через механізми співстрахування з Аграрним фондом або іншими урядовими структурами [10]. Водночас в 2024–2025 рр. зростають ініціативи щодо стимулювання фермерів укладати страхові договори: обговорюються податкові пільги, держгранти або компенсаторні механізми страхових премій.

Висновки. Незважаючи на позитивні тенденції, ринок страхування стикається зі значущими викликами: великий ризик катастрофічних подій, слабка страхова історія багатьох господарств, недостатня цифровізація страхового адміністрування, а також мінлива економічна ситуація через геополітичні ризики. Ці фактори можуть стримувати подальше збільшення участі аграріїв у страхуванні. Тож, у 2024–2025 рр. ринок агрострахування в Україні знаходиться на етапі структурного оновлення. Відбувається консолідація страхових компаній, спостерігається зростання страхових премій та сум, з'являються нові продукти – передусім індексні та мультиризикові. Розширення державної підтримки, цифровізація страхових процесів і інтеграція агрострахування у фінансові інструменти (кредити, гранти, програми підтримки) створюють передумови для підвищення фінансової стабільності аграріїв.

Таким чином, агрострахування у 2024–2025 рр. поступово переходить від вузького сегмента страхового ринку до ключового механізму управління ризиками в аграрному секторі.

Література:

1. Самойленко Д. Особливості застосування цифрових технологій в агробізнесі. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-148>
2. Віленчук О. М. Савицька А. С. Сучасні тренди розвитку загальноєвропейського ринку аграрного страхування: можливості та перспективи для України. *Бізнес Інформ*. 2024. №4. С. 253–259.
3. Віленчук О. М. Аграрне страхування в Україні: парадигма становлення та стратегія розвитку : монографія. Житомир : О. О. Євенок, 2019. 380 с.
4. Дранус В.В., Бурдейна Є.М. Сучасний стан та тенденції розвитку страхування сільськогосподарських культур в Україні. *Modern Economics*. 2022. №30. С. 82–88.
5. Клеріні Г.В. Основні принципи та наукові засади державної політики агрострахування в умовах сталого розвитку. *Приватне та публічне право*. 2023. № 2. С. 15–19.
6. Національний банк України [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 24.09.2025).
7. Національна асоціація страховиків України. Ключові тенденції страхового ринку України у 2023–2024 роках. Упевнений рух до Європейського Союзу. 17 травня 2023 [Електронний ресурс]. URL: <https://www.nasu.com.ua/klyuchovitendenciyi-strahovogo-rynku-u/> (дата звернення: 04.10.2025).
8. Агрострахування в Україні. Скільки коштує страхування сільськогосподарських ризиків? [Електронний ресурс]. URL: <https://forinsurer.com/agro> (дата звернення: 01.11.2025).
9. Чечоткін В.В., Пристемський О.С. Страхування сільськогосподарських виробників як запорука успішного розвитку аграрного сектору економіки України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Випуск 30. С. 214–217.
10. Україна годує 400 млн людей у світі. [Електронний ресурс]. URL: <https://agronews.ua/news/ukrayina-goduye-400-mln-lyudej-u-sviti> (дата звернення: 01.11.2025).

References:

1. Samoilenko, D. (2024). Features of digital technologies application in agribusiness. *Economy and Society*, 64. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-148>. [in Ukrainian].
2. Vilenchuk, O. M., Savitska, A. S. (2024). Current trends in the development of the pan-European agricultural insurance market: Opportunities and prospects for Ukraine. *Business Inform*, 4, 253–259. [in Ukrainian].
3. Vilenchuk, O. M. (2019). *Agricultural insurance in Ukraine: Paradigm of formation and development strategy* (Monograph). Zhytomyr: O. O. Yevenok. 380 p. [in Ukrainian].
4. Dranus, V. V., Burdeina, Ye. M. (2022). Current state and trends of crop insurance development in Ukraine. *Modern Economics*, 30, 82–88. [in Ukrainian].
5. Klerini, H. V. (2023). Main principles and scientific foundations of state policy on agricultural insurance under sustainable development. *Private and Public Law*, 2, 15–19. [in Ukrainian].
6. National Bank of Ukraine. (n.d.). <https://bank.gov.ua/>. [in Ukrainian].

7. National Association of Insurers of Ukraine. (2023, May 17). Key trends of the insurance market in Ukraine in 2023–2024: Confident movement towards the European Union. <https://www.nasu.com.ua/klyuchovitendencziyi-strahovogo-rynku-u/>. [in Ukrainian].
8. Agricultural insurance in Ukraine: How much does agricultural risk insurance cost? (n.d.). <https://forinsurer.com/agro>. [in Ukrainian].
9. Chechotkin, V. V., Prystemskyi, O. S. (2020). Insurance of agricultural producers as a guarantee of successful development of Ukraine's agricultural sector. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 30, 214–217. [in Ukrainian].
10. Ukraine feeds 400 million people in the world. (n.d.). <https://agronews.ua/news/ukrayina-goduye-400-mln-lyudej-u-sviti>. [in Ukrainian].

Annotation

Tkachenko N. V., Kostyuk V. A., Ulianych K. F., Kostogriz V. G.
Insurance products for agribusiness

The article examines the state of the agricultural sector of the economy for 2020–2025. The dynamics of the development of agricultural insurance for the study period are presented. The main risks of agricultural production are identified (droughts, rains, frosts, floods, war risks). It is studied that the insurance market in the agricultural sector grew moderately but steadily: the insured amount and premiums increased, the insured areas remained at a sufficient level, while the number of companies gradually decreased, the trend of small insurance companies leaving the market continued, and insurance risks were concentrated in a few leading players. This led to increased reliability and financial discipline among the remaining companies, as well as an increase in their capital and investments in agricultural insurance.

It has been established that modern flexible solutions for farmers from insurance companies are multi-risk products, index insurance and specialized products for agricultural producers operating in a changing climate, which can cover not only traditional risks, but also unforeseen events. And the expansion of state support, digitalization of insurance processes and integration of agricultural insurance into financial instruments create the prerequisites for increasing the financial stability of farmers. Despite positive trends, the insurance market faces significant challenges: a high risk of catastrophic events, a weak insurance history of many farms, insufficient digitalization of insurance administration, as well as a volatile economic situation due to geopolitical risks. These factors may restrain further increase in farmers' participation in insurance. Therefore, in 2024–2025, the agricultural insurance market in Ukraine is at the stage of structural renewal. There is a consolidation of insurance companies, an increase in insurance premiums and amounts, and new products appear - primarily index and multi-risk. Expanding state support, digitalization of insurance processes, and integration of agricultural insurance into financial instruments (loans, grants, support programs) create the prerequisites for increasing the financial stability of farmers.

Thus, agricultural insurance in 2024–2025 is gradually moving from a narrow segment of the insurance market to a key risk management mechanism in the agricultural sector.

Key words: insurance, insurance companies, risk, agricultural producer, agricultural insurance, insurance market, development.